

Broj: 01-802/23
Podgorica, 6.11.2023. godine
MK

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14), nakon završenog postupka po pritužbi, daje

MIŠLJENJE

I Uvod

1. X i XX, podnijeli su pritužbu na rad JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ u vezi ostvarivanja prava svog djeteta na obrazovanje.

U pritužbi su između ostalog, istakli: da je njihov sin XX od strane JU OŠ „Oktoih“ koju je pohađao, izrečena vaspitna mjera premještaja u drugu školu; da je Ministarstvo prosvjete, na zahtjev pomenute škole obrazovalo Komisiju za premještaj učenika i da je Komisija Ministarstva, 4.10.2023. godine, donijela Odluku br. 01-603/23-6487/15 kojom se XX., vaspitna mjera premještaj u drugu školu do kraja osnovnog obrazovanja ima izvršiti premještajem u JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ u Podgorici; da direktorica te škole ne dozvoljava da se sprovede odluka Ministarstva prosvjete o premještajuj mal. X. u tu školu, te da mu nije onemogućeno da prati nastavu; da je Uprava škole dala izjavu da će se svim sredstvima boriti protiv izvršenja odluke Ministarstva; da je organizovan protest roditelja i potpisivanje peticije protiv upisa djeteta u tu školu, na kojem su širene neistinite i neprovjerene informacije o njemu; da cjelokupan postupak, roditelja i škole kao i medija nije bio u najboljem interesu djeteta. Smatraju da je njihovom sinu povrijeđeno pravo na obrazovanje.

II Postupanje Zaštitnika

2. Zaštitnik je pokrenuo ispitni postupak i zatražio i dobio izjašnjenje od JU OŠ „Milorad Musa Burzan“. Škola je blagovremeno dostavila izjašnjenje i u istom navodi: da je 11.10.2023. godine toj Školi uručena konačna odluka Ministarstva prosvjete od 4.10.2023. godine, kojom se XX učeniku VII razreda osnovnog obrazovanja i vaspitanja izrečena vaspitna mjera premještaj u drugu školu do kraja osnovnog obrazovanja i vaspitanja od strane Nastavničkog vijeća JU OŠ „Oktoih“, izvršava premještajem u JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ Podgorica; da je tome prethodio dopis Ministarstva prosvjete kojim je traženo mišljenje – saslasnost direktorice za upis učenika XX u VII razred radi izvršenja vaspitne mjere premještaja u drugu školu; da je JU OŠ „Milorad Musa Burzan“, istakla jasne razloge zbog kojih nije bila saglasna za premještaj, odnosno upis djeteta u VII razred, a koje razloge Ministarstvo prosvjete nije cijnilo kao relevantne; da prilikom sprovođenja konačne odluke Ministarstva, JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ se suočila sa objektivnim poteškoćama, usljed izraženog negodovanja većine roditelja ostalih učenika VII razreda, povodom izvršenja odluke, iz kog razloga je zatražena pomoć i smjernice od strane Ministarstva, radi pronalaženja modaliteta ostvarivanja prava na obrazovanje djeteta XX; da je, takođe upućen i dopis Centru za socijalni rad Podgorica; da je u konačnom, 13.10.2023. godine, JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ donijela odluku o upisu djeteta XX i na taj način je sprovedeno izvršenje konačne odluke Ministarstva prosvjete.

U izjašnjenju se ukazuje da je razumno da škola od učenika očekuje dobro ponašanje i da stoga pritužba nije prihvatljiva u kontekstu člana 2 st. 1 Protokola uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, iz razloga što vaspitno kažnjavanje učenika predstavlja sastavni dio obrazovanja; da je prema stanovištu Evropskog suda za ljudska prava, pravo na obrazovanje relativne prirode i da njegovo ograničenje je moguće ukoliko postoji „razumna veza proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići“; da preduzete radnje Škole prilikom izvršenja odluke Ministarstva su bile usmjerene isključivo ka ostvarivanju legitimnog cilja, u interesu nesmatanog rada te obrazovne ustanove i zaštite prava drugih; da je Škola „Milorad Musa Burzan“ bila u obavezi i da obezbijedi da se disciplina u školi sprovodi na način primjeren ljudskim dostojanstvu svakog djeteta – učenika te obrazovne ustanove; da je članom 24 Ustava Crne Gore, propisano da se zajemčena ljudska prava i slobode mogu ograničiti samo zakonom u obimu koji dopušta Ustav, u mjeri koja je neophodna da bi se u otvorenom i slobodnom demokratskom društvu zadovoljila svrha zbog koje je ograničenje dozvoljeno; da na osnovu svega Škola predlaže Zaštitniku da donese odluku kojom se utvrđuje da nije došlo do povrede prava na obrazovanje dječaka XX kako je predstavljeno u pritužbi.

U prilogu su dostavili dokumentaciju.

3. U usmenom razgovoru sa roditeljima mal. XX od 6.11.2023. godine¹, kada se predstavnik Zaštitnika interesovao da li X pohađa nastavu, istakli su da nijesu bili prihvaćeni od strane JU „OŠ Milorad Musa Burzan“ da je učenik odbijao da ide u školu gdje protestuju protiv njegovog upisa, da je izgubio dosta časova jer nije išao u školu - ne svojom krivicom, te je porodica odlučila da dijete prepíše u Zetu u JU OŠ „Vladika Danilo“, gdje redovno pohađa nastavu i gdje je po njihovom kazivanju dobro prihvaćen od Škole i djece. Istakli su da porodica ima u planu uključivanje u radionice psihološke podrške posredstvom Udruženja roditelji.

III Utvrđene činjenice

4. Iz pritužbe, dostavljenog izjašnjenja, proizilazi:

- da je XX sin podnosioca pritužbe – učenik VII razreda osnovnog obrazovanja i vaspitanja;
- da je JU OŠ „Oktoih“ koju je pohađao, donijela odluku br 776 od 25.05.2023. godine i 1033 od 13. juna 2023. godine kojom se XX tada učeniku VI razreda izriče vaspitna mjera premještanje u drugu školu do kraja osnovnog obrazovanja;
- da je zbog neizvršenja izrečene mjere, učenik u septembru pohađao JU „Oktoih“;
- da je majka učenika u septembru 2023. godine, dostavila Ministarstvu prosvjete predlog da bi zbog udaljenosti te vršenja nadzora nad djetetom njen sin trebalo da nastavi školovanje u JU OŠ „Vuk Karadžić“ koja je i najbliža školi „Oktoih“;
- da je JU OŠ „Vuk Karadžić“ aktom od 14.09.2023. godine dostavila mišljenje Ministarstvu prosvjete u kojem je obrazložila činjenice i istakla razloge zbog kojih nije saglasna da se XX premjesti u tu školu;
- da se Komisija Ministarstva prosvjete ponovo obratila roditeljima učenika uvažavajući činjenicu da OŠ „Vuk Karadžić“ nije saglasna da upiše dijete i predložili im da se upiše u JU OŠ „Milorad Musa Burzan“;
- da je 3.10.2023. godine, direktorica JU „Milorad Musa Burzan“ dostavila mišljenje Ministarstvu gdje između ostalog, predlaže da se učenik upiše u neku drugu školu s manjim brojem učenika;
- da je Komisija Ministarstva nakon razmatranja predmeta i dokumentacije 4.10.2023.g. godine odlučila da se učenik premjesti u JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ u Podgorici, a koja odluka je konačna;
- da je odluka Ministarstva dostavljena toj Školi 11.10.2023. godine;
- da je 12.10.2023. godine, održan protest veće grupe roditelja ispred JU OŠ „Milorad Musa Burzan“, zbog odluke o prepisu učenika u tu školu, a istog dana i sjednica Savjeta roditelja te škole, gdje je jedna od tačaka bila upoznavanje Savjeta o odluci Ministarstva prosvjete o upisu NN učenika u tu školu (shodno Zapisniku Savjeta br. 603/23-1659), na kojoj su sjednici pojedini roditelji iznosili svoja saznanja o ponašanju NN učenika te da su stoga zabrinuti, da su naveli da

¹ Službena zabilješka od 6.11.2023. godine

- je „NN već zakazao tuče kada bude kročio u tu školu, noseći hladno oružje“, a pri tome nijesu imali uvid u mišljenje JU OŠ „Oktoih“ i izrečenu vaspitnu mjeru;
- da je 12.10.2023. godine direktorica JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ uputila dopis Ministarstvu prosvjete, gdje navodi da je 12.10. bilo neprijatnosti od strane većeg broja roditelja učenika VII i VIII razreda koji su demonstrativno izrazili revolt i ogorčenje zbog odluke Ministarstva prosvjete, te da Škola nije uspjela da smiri situaciju, a od Ministarstva traži pomoć te apeluju da preispita odluku o premještanju djeteta;
 - da je JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ 12.10.2023. godine, od JU OŠ „Oktoih“ zatražila mišljenje o učeniku XX;
 - da je 13.10. JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ uputila dopis Ministarstvu prosvjete gdje ga upoznaje sa stavom Savjeta roditelja te Škole, te namjerom da iskažu protest ukoliko se ne preispita odluka o premještanju učenika;
 - da je 13.10.2023. godine, JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ uputila dopis JU Centru za socijalni rad Podgorica – Službi za djecu i mlade, radi mišljenja da li je ta škola pogodna za dalji nastavak školovanja učenika, navodeći da škola broji 1701 učenika i veliki broj učenika sa različitim problemima, a da u VII razredu imaju i dva učenika sa posebnim obrazovnim potrebama;
 - da je JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ 13.10.2023. godine donijela odluku o upisu učenika XX u VIIg odjeljenje, a da će se elektronski upis učenika izvršiti nakon što JU OŠ „Oktoih“ izvrši brisanje iz elektronskog dnevnika te škole;
 - da XX prema kazivanju roditelja, zbog organizovanog protesta ispred škole, nije želio da dolazi u JU „OŠ Milorad Musa Burzan“ te ga je nakon nekoliko dana i izgubljenih časova, porodica samoinicijativno prepisala u JU OŠ „Vladika Danilo“ u Golubovcima, gdje redovno pohađa nastavu i po njihovom kazivanju dobro je prihvaćen.

IV Relevantni propisi

5. Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br. 1/07), garantovano je:

Dijete uživa prava i slobode primjereno njegovom uzrastu i zrelosti. (čl. 74 st. 1)

Jemči se pravo na školovanje pod jednakim uslovima. Osnovno školovanje je obavezno i besplatno. (čl. 75/1)

6. Konvencijom o pravima djeteta UN-a utvrđuje se:

U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja. (čl. 3/1)

Države-potpisnice će preduzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mere za zaštitu deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući seksualno zlostavljanje, dok je pod brigom roditelja, zakonskih zastupnika ili bilo koje druge osobe koja se brine o detetu.

Takve zaštitne mere, treba, prema potrebi, da uključuju efikasne postupke za donošenje socijalnih programa za obezbjeđivanje neophodne podrške detetu i onima koji se o detetu staraju, kao i drugih oblika zaštite i sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosleđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva ovde navedenog zlostavljanja deteta i, po potrebi, obraćanja sudu. (čl. 19)

Države članice se slažu da je obrazovanje djeteta usmjereno ka:

(a) – razvoj djetetove ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti;

(b) – razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i principa utvrđenih Poveljom Ujedinjenih nacija;

(c) – razvoj poštovanja detetovih roditelja, njegovog/njenog kulturnog identiteta, jezika i vrednosti, nacionalnih vrednosti zemlje u kojoj dijete živi, zemlje iz koje potiče i civilizacija različite od njegove/njene sopstvene;

(d) – pripremanje djeteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i sa licima domorodačkog porekla;

(e) – razvoj poštovanja prema prirodnoj okolini. (Član 29. stav 1)

7. Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa. (čl. 11)

Dodatni Protokol uz Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

Niko ne može biti lišen prava na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da obezbijede obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim vjerskim i filozofskim uvjerenjima (čl. 2)

8. Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju („Sl. list RCG“ br. 64/02, ...“Sl. list CG“, br. 04/08 .. 045/10 ... 44/13, 47/17, 59/21 od 04.06.2021, 076/21 od 09.07.2021, 146/21 od 31.12.2021, 67/23), propisano je:

Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da:

- 1) obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, invaliditet, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost i tjelesnu i psihičku konstituciju;
- 2) zadovolji potrebe, interesovanja, želje i ambicije pojedinca za cjeloživotnim učenjem;
- 3) omogući postizanje međunarodno uporedivog nivoa znanja, vještina i kompetencija;
- 4) razvija svijest, potrebu i sposobnost za očuvanje i unapređenje ljudskih prava, pravne države, prirodne i društvene sredine, multietičnosti i različitosti;
- 5) razvija svijest o državnoj pripadnosti Crnoj Gori i njenoj kulturi, tradiciji i istoriji;
- 6) omogući pojedincu, u skladu sa sopstvenim mogućnostima, uključivanje i participaciju na svim nivoima rada i djelovanja;
- 7) razvija svijest o nacionalnoj pripadnosti, kulturi, istoriji i tradiciji;
- 8) doprinosi ostvarivanju strateških ciljeva Crne Gore. (čl. 2)

Obrazovanje i vaspitanje je djelatnost od javnog interesa. (čl. 4)

Crnogorski državljani su jednaki u ostvarivanju prava na obrazovanje, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, vjeru, socijalno porijeklo, invaliditet ili drugo lično svojstvo. (čl. 9/1)

U ustanovi nije dozvoljeno: fizičko, psihičko i socijalno nasilje; zlostavljanje i zanemarivanje djece i učenika; fizičko kažnjavanje i vrijeđanje ličnosti, odnosno seksualna zloupotreba djece i učenika ili zaposlenih i svaki drugi oblik diskriminacije u smislu zakona. (čl. 9b)

U postupku rješavanja konflikata među djecom, učenicima, roditeljima i zaposlenim u ustanovi mogu se angažovati posrednici, u skladu sa zakonom. (čl. 9b)

Direktor ustanove:

- 1) planira, organizuje i rukovodi radom ustanove;**
- 2) organizuje racionalno i efikasno izvođenje obrazovnog programa;**
- 3) obezbjeđuje jednakost učenika u ostvarivanju prava na obrazovanje i vaspitanje, u skladu sa njihovim sposobnostima;**
- 4) priprema predlog godišnjeg plana rada i odgovoran je za njegovo sprovođenje;**
- 5) rukovodi radom nastavnčkog, odnosno stručnog vijeća;**
- 6) vrši izbor nastavnika, stručnih saradnika i drugih zaposlenih u ustanovi;**
- 7) predlaže akt o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta;**
- 8) vrši stručno-pedagoški nadzor;**
- 9) odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih, u skladu sa zakonom;**
- 10) podstiče stručno obrazovanje i usavršavanje nastavnika i predlaže njihovo napredovanje;**
- 11) donosi plan unapređenja kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada ustanove;**
- 12) zastupa i predstavlja ustanovu i odgovoran je za zakonitost rada ustanove;**
- 13) saraduje sa roditeljima i sredinom;**
- 14) obrazuje komisije za provjeru znanja učenika u toku trajanja nastave, na zahtjev učenika, roditelja ili staratelja;**

15) obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom i statutom ustanove. (čl. 82/1)

Škola obezbjeđuje učeniku sljedeća **prava**:

- 1) da na početku školske godine dobije uputstvo koje sadrži prava i obaveze učenika;
- 2) na kvalitetan obrazovno-vaspitni rad (nastavu);
- 3) da iskaže mišljenje o radu nastavnika;
- 4) da traži komisijisku provjeru svoga znanja u toku trajanja nastave;

- 5) da podnosi prigovor na ocjenu na kraju klasifikacionog perioda, nastavne godine ili na ispitu;
- 5a) da učestvuje na takmičenju iz nastavnih predmeta, odnosno oblasti i vještina;
- 5b) da učestvuje na takmičenju iz vještina u stručnom obrazovanju;
- 6) da učestvuje u izradi uputstva koje sadrži njegova prava i obaveze;
- 7) na blagovremenu i potpunu informaciju o svojim pravima i obavezama;
- 8) **na zaštitu od svih vrsta nasilja u školi diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja;**
- 9) na odsustvovanje iz škole, uz najavu roditelja, odnosno staratelja, u trajanju od pet radnih dana u toku nastavne godine;
- 10) na učestvovanje u oblikovanju sadržaja stručnih ekskurzija i drugih oblika vaspitno-obrazovnog rada;
- 11) druga prava utvrđena statutom ustanove.

Predstavnici učeničkog parlamenta imaju pravo da učestvuju u radu stručnih organa škole kad se raspravlja o pitanjima koja su od interesa za učenike (učenički standard, slobodne aktivnosti i slično). (čl. 97 stav 1 i 2).

Učenik ima **dužnost** da:

- 1) **redovno, marljivo i savjesno radi na usvajanju znanja i sticanju opšte kulture;**
- 2) **se pridržava školskih propisa, savjeta, uputstava i odluka nastavnika, direktora i organa škole;**
- 3) **uredno pohađa nastavu;**
- 4) **blagovremeno pravda izostanke;**
- 5) **za vrijeme časa ne ometa izvođenje nastave i rad u odjeljenju;**
- 6) **za vrijeme trajanja časa ne napušta čas, bez prethodno dobijenog odobrenja nastavnika;**
- 7) **se prema nastavnicima ophodi pristojno;**
- 8) **poštuje ličnost drugih učenika i njeguje drugarske i humane odnose;**
- 9) **čuva imovinu škole;**
- 10) **njeguje čistoću i estetski izgled školskih prostorija;**
- 11) **učestvuje u dežurstvima škole;**
- 12) **poštuje pravila školskog, odnosno kućnog reda;**
- 13) **druge dužnosti utvrđene statutom ustanove. (čl. 98)**

9. Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 064/02 od 28.11.2002, 049/07 od 10.08.2007, "Službeni list Crne Gore", br. 045/10 od 04.08.2010, 040/11 od 08.08.2011, 039/13 od 07.08.2013, 047/17 od 19.07.2017, 059/21 od 04.06.2021, 003/23)

Osnovno obrazovanje i vaspitanje dostupno je svim licima i ne može biti neposredno ili posredno ograničeno po osnovu: pola, rase, boje kože, jezika, vjere, bračnog stanja, političkog ili drugog ubjeđenja, nacionalnog, etničkog ili drugog porijekla, imovinskog stanja, invalidnosti, ili po drugom sličnom osnovu, položaju ili okolnosti, u skladu sa posebnim zakonom. (čl. 2a)

Osnovno obrazovanje i vaspitanje je obavezno za svu djecu uzrasta od šest do 15 godina života.

Roditelj mora obezbijediti da njegovo dijete ispuni osnovnoškolsku obavezu iz stava 1 ovog člana.

Učenik je ispunio osnovnoškolsku obavezu nakon devet godina pohađanja škole.

Učenik koji u toku školske godine navršiti 15 godina života ne može napustiti školu do kraja te školske godine. (čl. 4)

Vaspitne mjere u školi primjenjuju se prema učenicima samo u slučaju ako imaju pedagoško opravdanje.

Vaspitne mjere su: pismena opomena odjeljenjskog starješine, ukor direktora, ukor nastavničkog vijeća i premještaj u drugo odjeljenje ili drugu školu, po pravilu, u istom mjestu.

Vaspitne mjere važe samo u školskoj godini u kojoj su izrečene.

Škola je dužna da obavijesti učenika i roditelja u roku od tri dana od dana izricanja vaspitne mjere. Učenik ili roditelj ima pravo prigovora na izrečenu vaspitnu mjeru školskom odboru, u roku od tri dana od dana obavještenja o izrečenoj vaspitnoj mjeri. U radu školskog odbora po prigovoru na izrečenu vaspitnu mjeru obavezno učestvuje i pedagog škole. Školski odbor odlučuje u roku od osam dana od dana podnošenja prigovora iz stava 5 ovog člana. Prigovor na izrečenu vaspitnu mjeru premještaj u drugu školu odlaže izvršenje vaspitne mjere do donošenja odluke školskog odbora iz stava 7 ovog člana. Protiv odluke školskog odbora ne može se voditi upravni spor. Izuzetno od stava 3 ovog člana, vaspitna mjera premještaj u drugu školu može da važi do kraja osnovnog obrazovanja, u skladu sa odlukom nastavničkog vijeća. Premještaj u drugu školu

Učenik kome je izrečena vaspitna mjera premještaj u drugu školu, premješta se u drugu školu uz mišljenje roditelja i saglasnost škole u koju se premješta.

Ako škola u koju se učenik premješta nije saglasna da upiše učenika, o izvršenju vaspitne mjere odlučuje komisija koju obrazuje Ministarstvo.

Komisija prije donošenja odluke obavezno pribavlja mišljenje roditelja i direktora škole u koju se učenik premješta.

Protiv odluke komisije iz stava 3 ovog člana ne može se voditi upravni spor. (čl. 66a)

10. Porodični zakon (SL. List CG" br. 53/2016 i 76/2020)

Dijete je svako lice do navršениh 18 godina života.

Prava djeteta su nedjeljiva, uzajamno povezana i cjelovito se ostvaruju.

Država je dužna da poštuje i unapređuje prava djeteta i preduzima potrebne mjere za zaštitu djeteta od zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije.

Svako je dužan da obavijesti centar za socijalni rad (u daljem tekstu: organ starateljstva) o povredi prava djeteta za koju sazna.

Mjere kojima se zadire u porodični život dopuštene su samo ako se zaštita članova porodice ne može obezbijediti na manje restriktivan način, pružanjem usluga socijalne i dječje zaštite.

U ostvarivanju, unapređivanju i zaštiti prava djeteta nadležni organi, ustanove, javne službe i pojedinci dužni su da međusobno sarađuju. (čl. 5)

11. Pravilnikom o načinu i postupku dodjeljivanja pohvala i nagrada i vaspitnim mjerama za učenike osnovne škole ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 056/04 od 06.09.2004) propisuje se način i postupak dodjeljivanja pohvala i nagrada i izricanje vaspitnih mjera za učenike osnovne škole.

Povrede dužnosti mogu biti lakše i teže.

Lakše povrede su:

- kašnjenje na časove nastave i druge oblike obrazovno vaspitnog rada;
- odbijanje u učestvovanju uređenja škole i školske okoline;
- površno obavljanje zadataka na dežurstvu u školi;
- neprimjereno ponašanje prema učenicima i zaposlenima u školi (obraćanje pogrdnim riječima, prijetnje, izazivanje ili učestvovanje u tuči i sl.);
- oštećenje ili uništavanje radova, opreme i stvari drugih učenika;
- nepravilno i neodgovorno korišćenje imovine škole;
- skrivanje tuđe imovine;
- falsifikovanje dopisa roditelja;
- prodaja stvari u školi, bez dozvole direktora škole;
- uništavanje i mijenjanje sadržaja obavještenja odjeljenjskog starješine i drugih organa škole.

Teže povrede su:

- napuštanje časa ili drugog oblika obrazovno vaspitnog rada bez prethodnog odobrenja;
- pušenje u prostorijama ili u dvorištu škole;
- upotreba pirotehničkih sredstava u prostorijama i dvorištu škole i na školskim ekskurzijama;
- iznuđivanje od drugih učenika ili zaposlenih u školi;

- namjerno uništavanje i oštećenje opreme škole, školske zgrade i stvari i opreme drugih učenika, zaposlenih u školi ili posjetilaca škole;
- krađa imovine škole i imovine učenika, zaposlenih ili posjetilaca škole;
- ispravljanje i upisivanje ocjena u evidenciji škole;
- uništavanje i falsifikovanje javnih isprava koje izdaje škola;
- verbalni i fizički napad na učenika, nastavnika i druge zaposlene u školi ili na druga lica;
- ugrožavanje života učenika, zaposlenih u školi i drugih lica;
- prodaja, nuđenje i konzumiranje alkohola, ili droge u prostorijama škole, dvorištu ili van škole i podsticanje drugih da to rade;
- svako zlostavljanje i vrijeđanje učenika, odnosno zaposlenih u školi. (čl. 11)

12. Pravilnik o normativima i standardima za sticanje sredstava iz javnih prihoda za ustanove koje realizuju javno važeće obrazovne programe ("Službeni list Crne Gore", br. 066/10 od 19.11.2010, 041/13 od 27.08.2013, 067/17 od 19.10.2017, 054/18 od 31.07.2018, 067/23 od 03.07.2023)

Ustanova koja ima više od 300 učenika, odnosno djece ima pravo na jednog izvršioca na radnom mjestu pedagoga ili psihologa.

Ustanova koja ima više od 700 učenika, odnosno djece ima pravo na jednog izvršioca na radnom mjestu pedagoga i jednog izvršioca na radnom mjestu psihologa.

Ustanova koja ima više od 1400 učenika, odnosno djece ima pravo na dva izvršioca na radnom mjestu pedagoga i jednog izvršioca na radnom mjestu psihologa ili jednog izvršioca na radnom mjestu pedagoga i dva izvršioca na radnom mjestu psihologa.

Dvije ili više ustanova koje zajedno ispunjavaju uslove u pogledu broja učenika, odnosno djece, iz stava 1 ovog člana, mogu imati jednog izvršioca na radnom mjestu pedagoga ili psihologa.

Resursni centar ima pravo na jednog izvršioca na radnom mjestu psihologa, a ako ima više od 100 učenika, odnosno djece ima pravo i na jednog izvršioca na radnom mjestu pedagoga. (čl. 21)

13. Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja i vandalizma - uputstvo školama² koje je donijelo Ministarstvo prosvjete ima za cilj da se na dokazima, pokazateljima i primjerima prakse poboljša prevencija vršnjačkog nasilja i smanji pojava vandalizma u obrazovno-vaspitnim ustanovama. Svrha Uputstva je da se doprinese odgovornom, sistematskom pristupu za prepoznavanje izazova, reagovanje i prevazilaženje uočenih i registrovanih situacija. „Škola ima značajno mjesto u otkrivanju i prijavljivanju nasilja i zlostavljanja. Škola je okruženje u kome je moguće očekivati i nasilničko ponašanje.“

14. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda ("Službeni list CG" broj 42/2011 i 32/2014") propisuje:

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.

Kad Zaštitnik/ca utvrdi da je došlo do povrede ljudskih prava i sloboda, mišljenje sadrži i preporuku o tome šta treba preduzeti da bi se povreda otklonila, kao i rok za njeno otklanjanje. (Čl. 41)

V Zaključna ocjena

15. Iz sprovedenog ispitnog postupka na osnovu analize utvrđenih činjenica, Zaštitnik je utvrdio da je u jednom periodu mal. XX bilo onemogućeno da pohađa osnovno obrazovanje, usljed (ne)postupanja JU OŠ „Milorad Musa Burzan“, u koju školu je prepisan u zakonitom postupku.

Takođe u jednom periodu, usljed postupanja obrazovno vaspitnih ustanova – tzv „prebacivanja“ iz jedne u drugu, učenik je doveden u situaciju neizvjesnosti nastavka obrazovanja, imajući u vidu da dvije osnovne škole, nijesu bile saglasne da se prepiše u njihovu školu, pokazujući nespornost da mu otvore svoja vrata te pruže pomoć i podršku, očekujući da se učenik premjesti u neku četvrtu školu. Odbijanje dvije osnovne škole da prime učenika koji je iskazivao probleme u ponašanju, nije bilo u skladu sa njegovim najboljim interesom, kao ni ciljevima obrazovanja i vaspitanja.

² [file:///C:/Users/Master/Downloads/uputstvo-skolama-podjela-odgovornosti-i-postupanje-u-cilju-prevencije-i-u-slucajevima-pojave-nasilja-i-vandalizma%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Master/Downloads/uputstvo-skolama-podjela-odgovornosti-i-postupanje-u-cilju-prevencije-i-u-slucajevima-pojave-nasilja-i-vandalizma%20(2).pdf)

Obrazovne ustanove su ovakvim postupanjem doprinijele organizovanju protesta u školskom dvorištu, o čemu su izvještavali i mediji, a što je sve zajedno doprinijelo dodatnoj viktimizaciji mal. XX. Roditelji učenika su zbog takvog postupanja, bili prinuđeni da X prepisu u JU OŠ „Vladika Danilo“ u Zeti, gdje sada redovno pohađa nastavu.

16. Naime, Zaštitnik uočava da je mal. XX učeniku VI razreda Osnovne škole „Oktoih“ zbog povrede dužnosti u junu 2023. godine, izrečena vaspitna mjera premještanje u drugu osnovnu školu, a koja se shodno važećim propisima izriče za teže povrede dužnosti. Nesporno je da je izricanje pomenute vaspitne mjere propisano Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, te da Pravilnik o načinu i postupku dodjeljivanja pohvala i nagrada i vaspitnim mjerama za učenike osnovne škole, propisuje koje su povrede dužnosti. Zaštitnik se nije bavio postupanjem JU OŠ „Oktoih“ koju je dječak pohađao, imajući u vidu da se pritužba odnosila na postupanje JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ i da je odluka Ministarstva bila konačna. Međutim, pred Institucijom Zaštitnika je u toku postupak koji se odnosi na aktivnosti JU OŠ „Oktoih“ po pritužbi grupe roditelja zbog neizvršavanja vaspitne mjere prepisivanje u drugu školu.

17. Uprava JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ u svom odgovoru Zaštitniku navodi: *„ukazujemo Zaštitniku ljudskih prava i sloboda da je razumno da škola od učenika očekuje dobro ponašanje i da pritužba nije prihvatljiva u kontekstu člana 2 st. 1 Protokola uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. Ovo sa razloga što vaspitno kažnjavanje učenika predstavlja sastavni dio procesa obrazovanja, pa u ovom slučaju nije uzgroženo pravo na obrazovanje, a osim toga, preduzete radnje prilikom izvršenja odluke nadležnog ministarstva, predstavljaju razmatranje svih interesa javnosti“*, što ukazuje da Škola nije u potpunosti shvatila svoju obavezu jer se ne radi o postupku prema maloljetnom X, već izvršavanju konačne odluke Ministarstva prosvjete. Međutim, Škola je i pored pomenute odluke odbila da primi učenika u namjeri zaobilaženja potencijalnog „problema“. Ovakvo postupanje nije u skladu sa odredbama Ustava Crne Gore koje jamči da je osnovno školovanje obavezno i besplatno. Takođe Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju propisuje da Osnovno obrazovanje i vaspitanje obavezno za svu djecu uzrasta od šest do 15 godina života i da roditelj mora obezbijediti da njegovo dijete ispuni osnovnoškolsku obavezu.

18. Zaštitnik podsjeća da je izricanje vaspitnih mjera sastavni dio obrazovnog procesa da je legitimno, a u mnogim slučajevima je svrsishodno, jer učenik/ca koji je učinio povredu dužnosti, nakon toga u velikom broju slučajeva i popravi svoje ponašanje. Upravo je izricanje propisanih mjera, u najboljem interesu onih učenika koji pokazuju neprihvatljivo ponašanje, pogotovo ako savjetodavni rad i razgovor nije dao rezultate, neophodno je preduzeti druge mjere. Ovo, u prvom redu zbog djeteta koje je počinilo povredu dužnosti, tako i zbog drugih učenika, da bi mogli i oni uvidjeti da postoje granice koje se ne mogu tolerisati. Svako ljudsko pravo pa i pravo djeteta, ne može se ostvarivati i koristiti na uštrb prava drugih. Stav škole, da zbog novog učenika neće moći obezbijediti sigurnost drugoj djeci, iskazuje nemoć obrazovno vaspitne ustanove, što bi trebalo da bude znak da i Ministarstvo prosvjete preduzme odgovarajuće radnje shodno svojim nadležnostima u vidu nadzora nad sprovođenjem Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju. Svaka škola, kako je i navela JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ dužna je da obezbijedi da se disciplina u školi sprovodi na način primjeren ljudskim dostojanstvu svakog djeteta – učenika te obrazovne ustanove. Cijeniti unaprijed da učenik koji se prepisuje u tu školu može praviti određene probleme nije pedagoški. To svakako roditelji koji su iskazali protest nijesu morali da znaju, ali profesionalci i uprava škole, jesu i bili su dužni da to preduprije.

19. U svom izjašnjenju JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ navela je da zbog prevelikog broja učenika, adekvatnije da se učenik premjesti u neku manje brojnu školu. Činjenica je da su mnoge obrazovno-vaspitne ustanove u Glavnom gradu Podgorici sa velikim brojem djece, mnogo više od predviđenog za koji je objekat namjenjen (dvostruko više). Zaštitnik je u prethodnom periodu prilikom obilaska seoskih škola, primjetio da se u neke od njih upućuju djeca po vaspitnoj mjeri, gdje se pokazalo da je direktor i nastavno i drugo osoblje škole dobro prihvatilo učenika, posvetilo mu pažnju, dajući mu osim školskih i druge zadatke u skladu sa njegovom kreativnošću što je sve imalo dobre rezultate. Međutim, činjenica da ima veliki broj učenika ne opravdava školu „Milorad Musa Burzan“ da se ponaša na navedeni način i nakon konačne odluke Ministarstva pokazuje odbijajući stav, u odnosu na dijete da nije dobrodošlo, a takvo postupanje ne predstavlja primjer dobre prakse.

20. Zaštitnik zapaža da je nakon konačne odluke Ministarstva, da se učenik prepíše u JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ došlo i do nezadovoljstva roditelja učenika VII razreda, koji nijesu željeli da se mal. XX prepíše, te su organizovali protest o čemu su i mediji izvještavali³. Na ovaj način se otežalo već komplikovanoj situaciji sa obrazovanjem mal. XX a takođe se dodatno stigmatizovao.

Svakako da Savjet roditelja i roditelji kao predstavnici djece, imaju pravo da iskažu svoj stav o važnim pitanjima koja ih se tiču, međutim, protest roditelja u krugu škole koja je javna ustanova za obrazovanje i vaspitanje, gdje navode da ne žele da se učenik upíše u tu školu, predstavlja odsustvo senzibiliteta prema drugima, prvenstvenu djetetu XX, i njegovim roditeljima, a činjenica je da se zbog raznih razloga i izazova, na žalost u takvoj situaciji mogu naći i druga djeca.

21. Zaštitnik ukazuje da je Škola okruženje u kome je moguće očekivati i neprilagođeno i ponekad nasilno ponašanje, ali istovremeno škola ima značajno mjesto u otkrivanju i prijavljivanju nasilja i zlostavljanja. Ukoliko učenika/ca u dugom trajanju ispoljavaju neprihvatljivo ponašanje u odnosu na drugu djecu ili zaposlene u školi, postoje brojne radnje i mjere koje se trebaju preduzeti ne isključujući i vaspitne mjere. Zaštitnik primjećuje da se JU „Milorad Musa Burzan“ osim Ministarstvu (tražeći da se još jednom sagleda izrečena mjera) obratila i JU Centru za socijalni rad Podgorica, a koji je organ važan i neizostavan u slučajevima nasilja među djecom koje se ponavlja i u slučajevima neprilagođenog ponašanja. Centar može pružiti podršku roditeljima učenika, kao i pedagoško psihološkoj službi kako bi se zajednički prevazišli problemi i pomoglo djetetu i porodici. Međutim, u ovom slučaju, Škola se nije obratila Centru za pomoć u radu sa djetetom/porodicom, već da da mišljenje o tome da li je ta škola pogodna za nastavak školovanja učenika koji je premješten u istu. Ovakvo postupanje Škole dovodi u pitanje svako buduće izvršenje vaspitne mjere premještanje u drugu školu, jer bi svaka obrazovno vaspitna ustanova, mogla da opstruira izvršenje te odluke, što nije u interesu učenika i obesmišljava izrečenu mjeru.

22. Zaštitnik podsjeća da shodno Uputstvu Ministarstva prosvjete kao i Programu „Škola bez nasilja“, te analizi utvrđene prakse, sve obrazovno vaspitne ustanove, u cilju prevencije nasilja i vandalizma, između ostalog trebaju da:

- formiraju tim koji će pratiti proces prevencije nasilja i izabrati koordinatora (po pravilu član stručne službe);
- Obavijestiti Zavod za školstvo i izvještavati o sprovedenim aktivnostima i preduzetim mjerama po klasifikacionom periodu.
- Sprovesti obuke nastavnika za rad sa učenicima prema koracima Priručnika Škola bez nasilja – sigurno školsko okruženje, te postupanju po Uputstvu
- Na početku svake školske godine kroz radionice koncipirati pravila za sva odjeljenja i sve razrede, a iz njih formulisati pravila škole (pozitivna forma).
- Postaviti pravila na vidljiva mjesta u učionici, u holu škole
- Sprovesti edukativno-informativni roditeljski sastanak (odjeljenjske starješine i roditelji – sva odjeljenja).
- Vršnjačka podrška i „kutija povjerenja“.
- Mjere treba da uključe prepoznavanje djece u riziku, osmišljavanje školskih aktivnosti koje nose predznak pozitivnih i vrijednosti pripadanja, čuvanja sebe, drugih, sopstvene i tuđe imovine.
- Organizovati sastanke za praćenje svih pojava nasilja i vandalizma u školi (dva puta mjesečno
- Voditi evidenciju – unošenje podataka u MEIS prateći instrukcije Odjeljenja za ICT (koje dalje distribuira podatke koordinacionom timu i kontakt osobi u ZzŠ)

Stiče se utisak da JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ i pored mogućnosti za povećani broj stručnih saradnika, nije preduzela radnje i mjere koje je shodno pomenutom Uputstvu bila dužna da sprovede.

Važna je i uloga Zavoda za školstvo (Odsjek za utvrđivanje kvaliteta) koji vrši nadzor nad kvalitetom obrazovno - vaspitnog rada, a jedan od aspekata kvaliteta koji se nadzorišu⁴, odnosi se na zaštitu i sigurnost učenika/ca, da li se vodi se računa o zaštiti učenika/ca od svih vrsta nasilja u školi/ustanovi. U tom smislu Zavod, shodno svom mandatu prilikom nadzora i kontrolnih nadzora, prati da li se u školama realizuju svi preporučeni programi koji se odnose na zaštitu djece od nasilja.

³<https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/677362/protest-roditelja-ucenika-os-milorad-musa-burzan-ne-zele-problematicnog-ucenika-u-svom-odjeljenju>

⁴ Metodologija za eksternu evaluaciju (2010)

Imajući u vidu navedeno, u cilju ostvarivanja najboljih interesa djeteta/djece i radi ispunjavanja svrhe i ciljeva obrazovanja, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore daje,

PREPORUKE

Ministarstvu prosvjete

- da u budućim slučajevima, po donošenju konačne odluke o prepisu učenika/ce po izrečenoj vaspitnoj mjeri, preduzme sve radnje i mjere radi izvršenja iste i ne dozvoli opstrukcije vaspitno-obrazovnih ustanova, a u cilju poštovanja pozitivnih propisa.

JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ Podgorica

- Da u budućim slučajevima, bez odlaganja sprovodi konačne odluke Ministarstva prosvjete o prepisu učenika po izrečenoj vaspitnoj mjeri;
- da uspostavi tješnju saradnju sa JU Centrom za socijalni rad Podgorica radi upoznavanja sa nadležnostima organa starateljstva i zajedničkog djelovanja u slučajevima nasilja i neprimjerenog ponašanja učenika ili roditelja;
- da intenzivira aktivnosti usmjerene na smanjenje vršnjačkog nasilja - preventivne i edukativne programe i radionice sa učenicima i roditeljima.

Škola je dužna da Zaštitniku dostavi izvještaj u roku od 30 dana od dana prijema ovog Mišljenja, u skladu sa odredbom člana 42 Zakona o Zaštitniku/ci.

Zavodu za školstvo:

- da shodno svom mandatu, u cilju utvrđivanja kvaliteta rada obrazovno-vaspitnih ustanova, u roku od 60 dana, izvrši nadzor nad radom JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ i JU OŠ „Oktoih“ naročito u dijelu upravljanja i rukovođenja školom i etosa – standarda u zaštiti svih učenika od nasilja.

Zavod za školstvo, dužan je da u roku od 60 dana od dana prijema ovog mišljenja, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore dostavi izvještaj o preduzetim i namjeravanim radnjama i mjerama za izvršenje preporuke.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Snežana Mijušković

D-na:

- podnosiocima pritužbe
xxx
- Ministarstvu prosvjete
- JU OŠ „Milorad Musa Burzan“ Podgorica
- Zavod za školstvo
- a/a